

KIJK!

De ogen van Christophe

Alain Platel —————

Voor we in 1979 aan ons laatste jaar orthopedagogiek binnen het licentiaat psychologische en pedagogische wetenschappen begonnen, waren we verplicht twee maanden stage te lopen in het buitenland. We mochten kiezen wat en waar, maar we moesten het zelf bekostigen.

Veel van mijn medestudenten trokken naar een kibboets, een collectieve landbouwnederzetting in Israël, want onze professor had daar relaties. Maar thuis konden of wilden ze dat niet betalen en dus werd het voor mij en een andere medestudent het Hôpital Psychiatrique d'Armentières. Net over de Franse grens, dicht bij Lille.

Het Hôpital leek wel een klein dorp. Het was een kwartiertje stappen van de ingangspoort tot aan de kinderafdeling, een bungalowachtig gebouwtje uit de jaren 1960 terwijl de rest van de kliniek er honderden jaren ouder uitzag. De kinderen kwamen nauwelijks buiten. Ze hadden voor als het mooi weer was enkel een tuintje achterin met een hoge omheining. Er werd ons zelfs verteld dat ze er lange tijd permanent werden vastgebonden in hun bed. Pas toen de nonnen werden vervangen door een progressievere dokter en enkele pedagogisch opgeleide medewerkers, werden de kinderen losgemaakt. Die

eerste dag van hun vrijlaten zouden alle ramen en behoorlijk wat meubilair zijn vernield. Maar de dokter liet de ramen vervangen en de meubels werden hersteld. Dat herhaalde zich nog enkele keren, tot de kinderen niet meer de behoefte voelden om de boel kort en klein te slaan.

Ik logeerde met mijn medestudent op de zolder van een café in een naburig dorp, maar eigenlijk was ik bijna altijd in het kinderziekenhuis. Ik keek toe hoe die voor mij toch wel vreemde wezentjes zich door de dag bewogen. De meeste kinderen, zo werd me verteld, waren autistisch en sommigen hadden nog andere mentale en fysieke beperkingen. Het leken heel bijzondere creaturen, en de buitenwereld bleek geen benul te hebben dat ze bestonden.

26

Verderop zaten de volwassenen en ik bezocht het paviljoen voor *'les cas inéducables et invivables'*, zoals de bewoners ervan genoemd werden. In een opmerkelijk lege zaal zaten, lagen en hingen een tiental naakte wezens voor zich uit te staren of heen en weer te wiebelen. Toen in de zaal ernaast een kar met eten werd binnengereden, werd de deur tussen de twee ruimtes opengemaakt. De gasten kropen, strompelden of renden naar de eetzaal en stortten zich op het voedsel. De tussendeur ging dicht en terwijl in die zaal de creaturen zich volpropten met eten, werd de andere zaal door enkele verpleegkundigen schoongespoten.

Op de kinderafdeling woonde ook Christophe. Twaalf jaar was hij. Ik zag hem liggen in een spijlenbed. Hij had altijd grote katoenen handschoenen aan want anders stak hij zijn handen voortdurend diep in zijn mond om er op te sabbelen en daardoor was de huid rond zijn vingers zwaar aangetast en ontstonden er diepe wonden.

De eerste keer dat ik zag hoe Christophe eten kreeg, ging ik in shock. Hij werd op een dekentje op de tegelvloer gelegd tussen een drietal andere kindjes die vastgegespt in een stoeltje of een buggy zaten. Een verpleegster gaf ze alle vier tegelijk eten: elk afwisselend een lepeltje uit een bol met fijngemalen prut. Het leek op een nest vogeltjes met wijd open monden waarin dat voedsel werd gedropt.

Christophes handen werden gekruist op zijn borst gelegd. De verpleegster hield er haar voet bovenop want anders zou hij ze opnieuw constant in zijn mond proberen te steken en werd het voeden een vuile klooi-boel. Ik herinner me dat ik mijn tranen wegslikte en me afvroeg wat ik daar kwam doen. De volgende ochtend wist ik het. Ik vroeg of ik vanaf nu Christophe eten mocht geven. Graag! Want dat was toch maar een gedoe.

Ik zette Christophe in een buggy en zocht naar een manier waarop hij niet weggleed en toch comfortabel zat. Ik maakte me klein en zorgde ervoor dat we op ooghoogte tegenover elkaar zaten. Ik zocht zijn ogen, die voortdurend wegkeken. De verpleegsters wisten niet of hij eigenlijk wel kon zien. Hij draaide zijn hoofd voortdurend van links naar rechts, van boven naar onder, en zijn handen zochten continu zijn mond. Ik haalde die daar zachtjes van weg en liet hem ruiken aan een echte boterham. Een witte boterham, de korstjes weggesneden, met zachte kaas ertussen.

Zijn nerveuze hoofdbewegingen en handenspel vertraagden wat. Hij zocht de geur, bleef ter hoogte daarvan even hangen en opeens kruisten zijn ogen de mijne. Héél even, het kan maar enkele seconden hebben geduurd, maar het leek alsof we mekaars ziel zagen. En toen beet hij zachtjes in de malse boterham.

Het eten geven duurde meer dan een uur terwijl het bij de verpleegster in een tiental minuten was geklaard. Vanaf dan werd dat mijn belangrijkste taak in het Hôpital Psychiatrique d'Armentières: twee maanden lang drie keer per dag eten geven aan Christophe. Ik waste hem 's ochtends wanneer hij wakker werd en 's avonds opnieuw voor hij ging slapen. En af en toe waren er enkele seconden waarin onze blikken zich in elkaar vast haakten.

En dat was dan meteen ook het leven van Christophe: compleet nutteloos en onbelangrijk, voor sommigen misschien zelfs overbodig. Maar zeker niet voor mij, want veertig jaar later staat hij nog altijd op mijn netvlies gebrand. Die twee maanden in zijn gezelschap zijn onvergetelijk en onvervangbaar. Zij bepalen tot op vandaag nog altijd mee wat ik doe en laat.

28

Toen we met ons dans- en theatergezelschap Les Ballets C de la B een voorstelling speelden in Villeneuve d'Asq, ontmoette ik er een verpleegster met wie ik had samengewerkt tijdens mijn stage in dat kinderpaviljoen van het Hôpital Psychiatrique d'Armentières. Het weerzien was warm en vooral emotioneel. We raakten niet uitgepraat over ons gezamenlijk verleden in het Hôpital. Ze was ondertussen gepensioneerd, maar liet niet na te vragen of ik zin had het kinderpaviljoen nog eens te bezoeken. We spraken af. Ik was één brok opgekropte emoties toen ik er samen met haar naartoe trok.

Het paviljoen zag er nog hetzelfde uit en de zoetzure geur van geplette aardappelen en karnemelk hing er nog altijd. De inrichting, het meubilair, de vale kleuren aan de muren, de tegeltjesvloer ... Ik herkende het allemaal. Alleen hing er hier en daar een televisiescherm waarop blijkbaar voortdurend